

 מאמר יג

א. "ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג הוא החודש השביעי" (מלכים א ח, ב). מבואר בחז"ל (ראש השנה יא.) דחודש תשרי נקרא בשם 'ירח האיתנים' כי איתן לישנא דתקיף הוא, כדכתיב "איתן מושבך" (במדבר כד, כא), וחודש תשרי תקיף הוא במצוות. פירש"י 'דתקיף במצות, שופר יום הכיפורים וסוכה, לולב וערבה וניסוך המים'. ואיכא למידק מה דנקטו לשון 'תקיפות' דייקא, דלכאורה היה יותר נכון לשון ריבוי וכדו'.

ב. כך הוא לשון הטור (או"ח סי' תקפא, ד): 'ורוחצין ומסתפרין על פי המדרש, אמר רב סימון כתיב (דברים ד, ז) 'כי מי גוי גדול וגו'', איזו אומה כאומה זו שיודעת אופייה של אלקיה, פירוש מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו. אבל ישראל אינם כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלים ושותים ושמחים בראש השנה, לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא יעשה להם נס', ע"כ.

ג. הנה עבודת הבטחון עבודה תמידית היא, והיא זכות

גדולה העומדת לו לאדם בכל עניניו. אמנם נראה, דבמידת הבטחון המדוברת כאן - 'בטוחים שיעשה להם נס' - אין הכוונה למידת הבטחון הכללית שהיא זכות חיצונית המתלווה אל האדם, אלא שמדובר כאן על ענין מסוים של מידת הבטחון ששייך בייחוד ובעצם להזכייה בדין דראש השנה.

ד. והענין בזה על פי מה דכתיב "קל אמונה ואין עול" (דברים לב, ד), ואמרו חז"ל (ספרי שם) 'קל אמונה, שהאמין בעולמו ובראו'. כלומר, שאין כוונת 'קל אמונה' שמאמינים בו בהקב"ה, אלא שהוא ית' האמין בעולמו, ועל ידי כך נכנס לעסק הזה של בריאת העולם.

ה. והנה בעינן אנו למידע כי שונה הוא הדין של ראש השנה משאר עניני דין. הדין דראש השנה, אין סוף ענינו משפט על מעשי האדם, לדון אותו לכף חוב או לכף זכות כפי מעשיו ופעולותיו. אלא ביום ראש השנה, יום בריאת האדם, הדין הוא על כלליות הבריאה כולה. בראש השנה חוזרים אנו להתחלת הבריאה, ובכל שנה ושנה כאילו דנים מחדש על עצם התהוות העולם, והאדם הנמצא בו. דכשם שבשעת בריאת האדם היו כתות כתות של מלאכים, מהם אמרו יברא ומהם אמרו אל יברא (בר"ר ח, ה), כן נמי בכל שנה ושנה מתעורר מחדש הנידון האם לברוא העולם או לא, ואיזה 'סוג' עולם עומד להיות בשנה חדשה זו.

ו. הקב"ה ברא עולמו כדי שיתרבה גילוי כבודו ית' בעולם, 'הכל ברא לכבודו' - והוא תכלית ומטרת כלל הבריאה, עד היום ההוא של "והיה ה' למלך על כל הארץ" (זכריה יד, ט). אמנם הכל

תלוי באדם, שעל ידי בחירתו יוציא אל הפועל רצונו ית' ויביא לגילוי מלכותו בעולם. ומה אם לא יעמוד האדם בתפקידו ולא יפעל ויביא לתכלית הנרצית? אמנם כאן הוא שהעמיד קוב"ה הנהגה זו של 'קל אמונה', שהאמין בעולמו ובראו. הנהגת אמונה ובטחון, שבסוף הכל יבוא אל תכליתו ומטרתו שבשבילו נברא, ומתוך כך משקיעים ועושים כל מה שצריך בכדי לאפשר להגיע אליה. האמין בעולמו, ובראו.

ז. ונבין אנחנו, כי כל זה הוא לימוד בשבילנו, ומוטלת עלינו חובת התבוננות לדעת מהי הנהגה הנכונה שנלך בה. כל מה שלימדונו חכמינו אודות מידותיו והנהגותיו ית', הכל הוא בכדי להתדמות אליו - 'הוי דומה לו' (שבת קלג:). ומעתה נשכיל לדעת, כי גם אצלנו ישנה הנהגה מסוימת בראש השנה בהתדמות למידותיו ית'. דהיינו, שניגשים אנו לעבודתו ית', ונכנסים לחיים החדשים ושנה החדשה של תכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה - הכל עם הרגשה פנימית שאכן הכל יהיה טוב. שהאדם יעשה ויפעל וישתדל ויעמול - ויצליח!

ח. וכאשר האדם ניגש למשימה בהרגשה והכרה זו, בוטח בה' והולך בטח, על ידי זה גופא מקבל הוא כוחות איתנים כדי שיצליח. בוודאי שיחד עם זה חייב האדם להצמיד את עצמו אל העבודה ולהשקיע כל עמלו בכדי להוציאה אל הפועל. אבל עלינו לצעוד בעוז מבטחים לקראת שנה החדשה ועבודתנו בה, ואילו לגשת עם הרהורים וספיקות דלמא לא נצליח, זהו נגד הנהגה זו של 'קל אמונה'. כך עלה ברצונו ית'.

ט. הנהגה זו שייכת למידת 'עין טובה', לגשת עם עין טובה ולא עם ספיקות. במעשה בראשית כתיב בכל יום ויום 'וירא כי טוב', כלומר שהדבר נצרך לקיום מטרת ותכלית הבריאה - וממילא יהיה טוב. ואצל האדם, שבריאיתו כרוכה בספיקות ואי-ודאות הכי גדול, היות ובכוחו לעשות היפך רצונו ית' - דווקא שם הוא שנאמר לא רק 'טוב' אלא 'טוב מאד'. "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא). מאן יימר דלא יחטא האדם וימרוד בקוב"ה - ומכל מקום 'והנה טוב מאד', הסתכלות בעין טובה. והנהגה זו היא המובילה את העולם עד הבטחת "ושבת עד ה' אלקיך" (דברים ל, ב) שבאחרית הימים, שהובטחו ישראל שיעשו תשובה (עי' רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה).

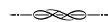
י. ובמדה זו נכנסים אנו לדין ביום ראש השנה. בוודאי שאין כאן הפחתה כלל וכלל בגודל וחומר הדין. אדרבה, דוד המלך אומר "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי" (תהלים קיט, קכ), וידוע מה דמתאמרא משמיה דהגרי"ס כי דוד המלך הוא שאמר "גם את הארי גם הדוב הכה עבדך" (שמואל א יז, לו) ומכל מקום "ממשפטיך יראתי". אמנם כל זה הוא מחד גיסא, ואילו מאידך בטוחים אנו בהקב"ה שיעשה נס.

יא. אמנם כן, רק נפש היהודי רחבה דיה להכיל בתוכה שני ענינים הללו דנראים כסתרי אהדדי - דאגה ופחד מחד, ובטחון מאידך. הפלא הזה מיוחד הוא לאותו גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, שנתגדלה אצלו ויודעת אופייה של אלקיה.

יב. כל זה הוא ענין של תקיפות. בטוח ביכלתו ובכוחו. 'ירח האיתנים', 'דתקיף במצוות'.

יג. וכעין שילוב זה מצאנו גם בכח התשובה. אחרי חטא העגל צוה הקב"ה על בניית המשכן, וכאשר בא אהרן לכפר על מעשה העגל כתיב שם (ויקרא ט, ז) "ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם וגו'", ופירש"י 'קרב אל המזבח, שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה מה אתה בוש לכך נבחרת'. ועיין שם ברמב"ן, שהיה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתיירא ממנו, ונכנס משה אצלו ואמר לו אל תתירא ממה שאתה ירא אלא הגס דעתך [כלומר, בתקיפות] ובא קרב אליו וכו', וטעם הדבר כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה' היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו, כענין שנאמר "וחטאתי נגד תמיד" (תהלים נא, ה), והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו, ולכך אמר לו הגס דעתך, שלא יהיה שפל רוח כל כך שכבר רצה אלקים את מעשיו, ע"כ.

יד. הרי שני צדדים הללו, מצד אחד עבודה גדולה של יראת החטא, 'וחטאתי נגדי תמיד', ומאידך הבטחון שהקב"ה הרוצה בתשובה מתרצה הוא במעשיו, ומעניק לו לאדם כוחות שעל ידם יכול הוא לבטל המשטין והמקטרג.

טו. כתב רבינו יונה בשער השלישי (אות טו), 'ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה', "ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה לכן הנני יוסיף

להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבונים תסתתר" (ישעיה כט, יג). נמצא כאן ברבינו יונה חידוש נפלא, דגם מי שהוא ירא שמים באמת, אבל אם אינו עוסק תמיד לחשוב מחשבות, להתעורר ולהתבונן איך 'לחיות' את היראה, אלא היראת שמים של היום נובעת ממה שאתמול היה ירא, ואוקי אחזקתיה - הרי זה נכלל בגדר 'מצות אנשים מלומדה' ומביא בעקבותיו עונשים האלו הפלא ופלא.

טז. והוא חידוש נפלא. כי רגילים אנו לתפוס ענין 'מצות אנשים מלומדה', שמדובר במי שעושה מעשה מצוה בלי מחשבה והתבוננות הראויה במה שעושה. אבל לכאורה אין זה שייך לענין היראה, כי זה גופא מה שהאדם ירא הרי שמונח בזה כוונה. אמנם מדברי רבינו יונה למדנו שגם מצות היראה יכולה להיות בגדר 'מלומדה'. שאם האדם אינו עורך מחשבות ומתבונן תמיד לדעת איך ובמה הוא עובד הקב"ה עם יראתו, אם אינו מחדש תמיד חיות יראתו - אזי גם עצם יראתו הוא בגדר 'מצות אנשים מלומדה'.

יז. ומתוך דבריו אלו השכלנו לדעת חידוש גדול בענין יראת שמים. ענין עבודת היראה הוא שהאדם יכיר וירגיש שיש עליו אדון, מקור החיים, שממנו מקבל חיותו והווייתו. יראת שמים פירושו התדבקות והתחברות אל מקור החיים - קוב"ה. וכאשר האדם עומד אצל מקור החיים שלו - אז הוא במצב של יראה. ואילו כאשר האדם מסיח דעתו מזה, הגם שעושה ומתנהג ככל אשר צוה אותו אלקים, ומכיר את רבונו ומכוון לקיים רצונו - אבל אם אינו מתייחס ומתחבר אליו עכשיו אלא עושה כחזקתו, הרי שחסר לו בעבודת היראה.